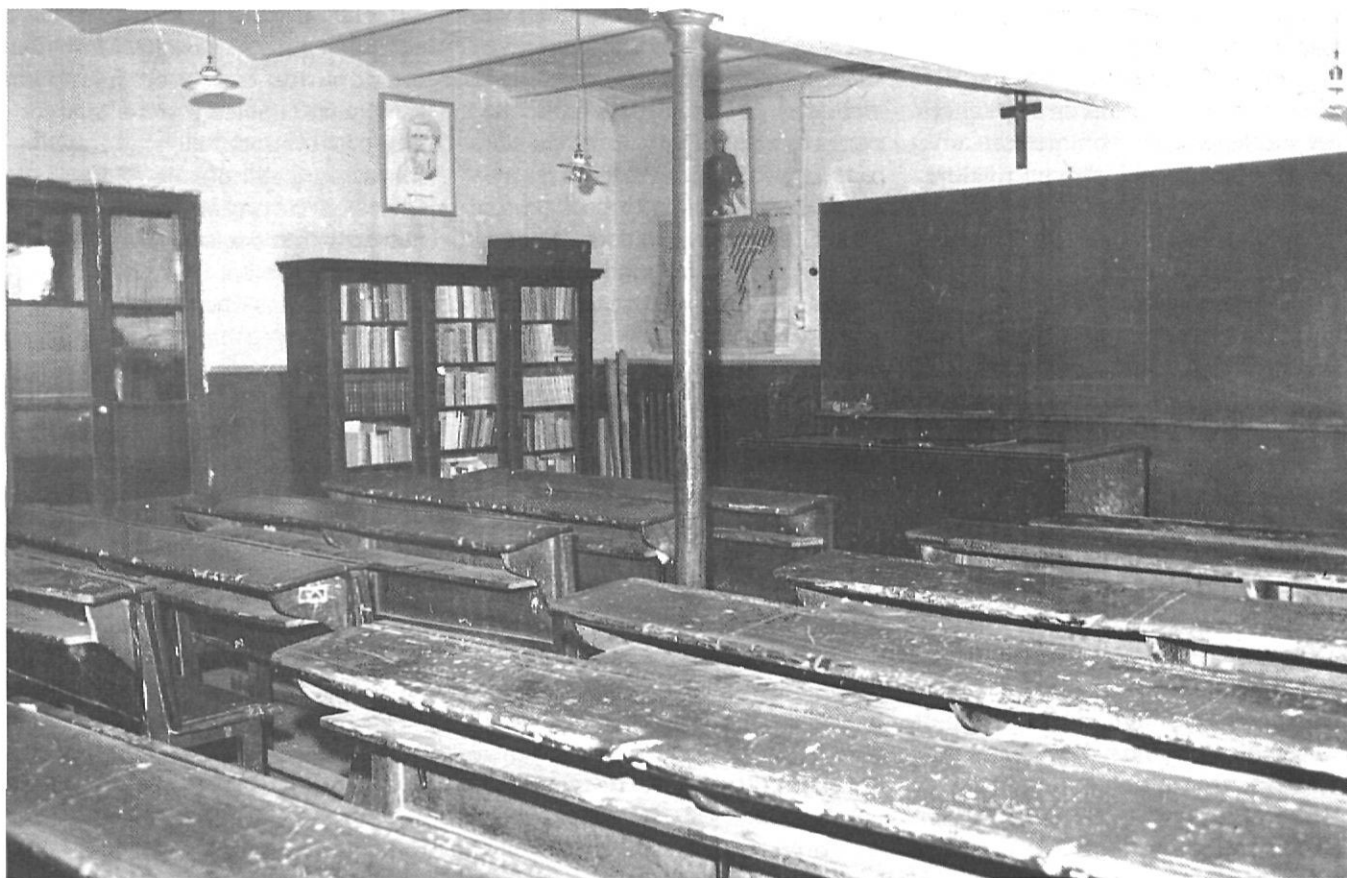

De la Força a les Pedreres

JOSEP CLARA

Diverses descripcions i impressions ens fan conèixer l'ambient i els personatges paradigmàtics de l'Institut del final del segle XIX i de la primera del XX, centre d'ensenyament i de cultura que va tenir un pes específic, molt ponderat, en la Girona de l'època de la Restauració.

La narració de Josep Pla (1897-1981) suscità controvèrsies per la manera de caricaturitzar-hi els professors, fruit —segons Tomàs Carreras i Artau (1879-1954)— de la distracció escolar del Pla adoles-

cent i de l'humorisme temperamental del mateix escriptor. Els textos de Miquel de Palol (1885-1965) o de Lluís Pericot (1899-1978) són més espontanis i breus que el treball de Pompeu Pascual (1897-1977), però tots tres insisteixen sobre records emotius d'infància i valoren positivament la funció pedagògica del centre. Més recentment, Enric Mirambell ens ha ofert una panoràmica completa de l'Institut del temps de la Guerra Civil fins al 1967, quan va ser abandonat l'antic edifici del carrer de la Força, bo i referint-se als pro-

fessors, als alumnes, a l'edifici i als ensenyaments.

A qui signa aquest article també li plauria de rememorar els set anys en què va detentar la condició d'alumne del vell institut del carrer de la Força, on del 1959 al 1966 va seguir-hi els sis cursos de batxillerat del pla del 1957 i, abans, la classe preparatòria per a l'ingrés previ. Les circumstàncies no ho permeten, però sí que voldria remarcar l'ambient liberal que s'hi respirava, l'interclassisme de l'alumnat, les mancances d'un edifici inadequat que obligava els estudiants a pren-

dre l'entorn de la catedral o les muralles de la Gironella com a espai per a les hores d'esbarjo i, per descomptat, la tasca competent d'uns quants professors o la presència d'altres que suscitaven comentaris prou inefables.

Les notes que oferim ara s'han de limitar a tres aspectes: l'evolució de la matrícula, el canvi d'edifi-

Efectivament, fins a dates relativament recents els dos únics instituts que es localitzaven a les nostres comarques eren els de Girona i Figueres, mentre que ara n'hi ha també a Olot, Sant Feliu de Guixols, Salt, Palafrugell, Blanes, Amer, Puigcerdà, Ripoll, Arbúcies, Banyoles, la Bisbal, Lloret, Roses, Palamós, Santa Coloma de Farners,

La matrícula oficial dels anys cinquanta i seixanta s'acostava ja als 600 alumnes i la proporció de les noies havia crescut considerablement: només cal comparar les 229 del curs 1963-64 amb les 20 del curs 1928-29. Aquest fet, que palesa la nova concepció social de la dona, experimentarà un augment més palès durant els anys setanta, de manera

Quadre 1.- Alumnes del temps de la Restauració

	Oficial	Privada	Domèstica	Altres
1880-81	139	245	86	2
1881-82	141	208	66	2
1882-83	143	237	26	1
1884-85	134	246	37	3
1886-87	108	296	25	
1889-90	165	267	51	
1890-91	166	298	49	
1891-92	188	248	21	
1892-93	173	171	56	
1893-94	192	201	24	
1898-99	132	262		
1900-01	119	181		

	Oficial	Col·legiada	Lliure
1906-07	162	46	206
1907-08	156	42	247
1908-09	146	39	310
1911-12	150	36	386
1914-15	179	47	370
1916-17	179	58	439

Font: Memòries de l'Institut.

ci i el bateig oficial amb el nom d'un gironí universal, ex-alumne del centre.

DE 100 A 1.500 ALUMNES

La trajectòria de la matrícula a l'Institut —presentada en part als quadres estadístics 1 i 2— posen en relleu el canvi i l'extensió de l'ensenyament mitjà en la nostra societat. D'estudis només a l'abast de les capes privilegiades s'ha passat, sobretot del decenni del 1970 ençà, a una etapa d'explosió educativa que s'ha traduït no solament en l'augment de la matrícula, sinó també en la multiplicació dels centres de secundària.

Cassà de la Selva, etc. I això sense comptar-hi els centres privats i el fet que en determinades poblacions hi actua més d'un institut.

En les xifres que reportem del temps de la Restauració, els alumnes oficials de l'Institut del carrer de la Força no arribaven a 200, i eren superats notablement pels anomenats d'ensenyament privat o lliure que estudiaven en col·legis adscrits al centre, com el Seminari, el Col·lell, les Escoles Pies d'Olot o Puigcerdà, els col·legis de Sant Feliu, Blanes o Santa Maria de Ripoll. Més endavant, un contingent important de l'alumnat lliure va ser també preparat als pobles petits pels mestres d'ensenyament primari.

que l'alumnat femení es col·locà per davant del masculí. Un exemple només: el curs 1979-80 els alumnes matriculats a l'Institut de les Pedreres eren 660 nois i 975 noies.

Les xifres, de tota manera, necessiten altres consideracions que proven encara més l'explosió educativa de què parlàvem. D'una banda, cal apuntar que, amb la reforma del sistema educatiu del 1970, el batxillerat deixà de tenir els sis o set cursos que contemplaven els plans anteriors i els limità a tres i al Curs d'Orientació Universitària. D'altra banda, el mateix Institut de Girona es va fer petit de seguida i s'hagué de recórrer a noves construccions dins la ciutat: el curs

1976-77 començaren les classes al centre de Salt, dedicat després a Salvador Espriu; el 1979-80 al del carrer del Migdia, consagrat a Santiago Sobrequés; el 1985-86 al que honora el nom de Carles Rahola, i encara posteriorment a les noves extensions emplaçades als col·legis Prat de la Riba i Dalmau Carles. Així es pot concloure que els estudis mitjans són una exigència de la societat de la nostra època i que, en certa manera, equivalen a la formació bàsica d'una altra època, a més a més de ser un indicador de progrés social.

per poder-ne marxar i estrenar l'actual edifici de les Pedreres calgué esperar encara cap a quaranta anys. Va haver de passar el temps de la República, la Guerra Civil i la llarga postguerra.

L'any 1953 el ministre Ruiz-Giménez va visitar Girona, i a la vista de la situació va manifestar públicament que la vergonya de l'Institut havia d'acabar-se. L'Ajuntament hagué de moure's i encarregar-se de proporcionar el solar per edificar el centre que la ciutat mereixia. En la sessió del Ple municipal corresponent al dia 3 de de-

la proposta de la ponència de Cultura, que era partidària del segon emplaçament, per 9 vots dels senyors Casas, Gusiñer, Medià, Viñals, Simon Vallmajor, Solà, Quintana, Tarrús i Camps. L'alcalde Franquet, i els regidors de Toca, Omedes i Pagans votaren en contra, perquè eren partidaris de les Àligues, mentre que Simon González i Ordis s'abstingueren de pronunciar-se bo i al·legant la manca d'elements fidedignes. El darrer, però, havia introduït en el debat un tercer lloc: l'edifici de l'Hospici, readaptat, avui Casa de Cultura.

Quadre II.- Alumnes dels darrers vint anys

1970-71	1.694
1972-73	1.607
1973-74	1.440
1974-75	1.720
1975-76	1.573
1976-77	1.373
1977-78	1.531
1978-79	1.685
1979-80	1.635
1980-81	1.530
1981-82	1.416
1982-83	1.438
1983-84	1.487
1984-85	1.643
1985-86	1.602
1986-87	1.585
1987-88	1.523
1988-89	1.029
1989-90	1.419
1990-91	1.452
1991-92	1.422

Font: Serveis Territorials d'Ensenyament.

EL NOU INSTITUT

Que l'antic edifici del convent dels Caputxins del carrer de la Força no era adequat a les necessitats a què estava destinat ja ho reconeixia el rector de la Universitat de Barcelona en una visita efectuada a la segona meitat dels anys vint. Es parlava d'una ruïna, però

sempre de 1954, la Comissió de Cultura presentà dos indrets a consideració: el solar de les Àligues, on havia funcionat l'antic Estudi General de Girona, i el del Poble Sec, delimitat pels carrers del Carme, la Muntanya i Vista Alegre. El debat immediat fou animat, ja que va posar de manifest la divisió del consistori. Al final fou aprovada

Per formalitzar l'acord aprovat, l'Ajuntament en ple va decidir —en sessió del 23 de desembre de 1955— d'adquirir als germans Ignasi, Esperança, Dolors i Mercè Figueras i Bassols les finques següents:

a) Una peça de terra anomenada «Camp sobre les cases del carrer del Carme», de 22 àrees i 2 centiàrees, i b) una altra peça de terra to-

cant a l'anterior, de 43 àrees i 74 centiàrees, en la qual existia una torre de planta baixa i pis, tot plegat per 1.092.623,80 pessetes.

En el Ple municipal del 8 de març de 1957 hom hi addicionà una altra parcel·la de terreny, de 1.078 metres quadrats, per indicació expressa del director general d'Ensenyament Mitjà.

Els tràmits s'anaren allargant, i fins al 1961 el Ministeri d'Educació Nacional no pogué aprovar el projecte d'obres. El pressupost fou de 16.758.440,34 pessetes.

La construcció de l'edifici, ideat per l'arquitecte Josep Claret, va sofrir també diverses vicissituds, de manera que les classes no s'hi començaren a impartir fins al 9 de gener de 1967, sense que mai no es procedís a la inauguració oficial de les noves aules i dependències. N'era director el catedràtic d'història i geografia Santiago Sobrequès i Vidal.

LA DENOMINACIÓ

Durant molt de temps, la denominació oficial del centre fou la d'Institut Provincial de Segunda Enseñanza i també la d'Institut General y Técnico. Amb el règim franquista es va imposar la fórmula Instituto Nacional de Enseñanza Media. La dedicació a Jaume Vicens i Vives arribà força més tard, el 1970, coincidint amb el desè aniversari de la mort del famós historiador gironí, després d'una campanya promoguda a tal fi per un grup d'antics alumnes, recollida posteriorment pel setmanari *Presència*, recolzada unànimement pel claustre de professors, refrendada també per centenars d'adhesions populars i, finalment, materialitzada per ordre del Ministeri d'Educació i Ciència (BOE de l'1 d'agost).

En la proposta inicial, aparegué a la revista *Metastasi*, que publicaven els estudiants del mateix institut, els ex-alumnes impulsors de la idea la justificaren amb mots de combat cultural; «Calia buscar algú vinculat amb Girona i vinculat amb l'ensenyament, i creiem que ningú

millor que Jaume Vicens per ocupar aquest lloc. Gironí de naixement, professor per vocació (primer d'institut, després d'universitat), la seva tasca, tallada malauradament per una mort prematura, va projectar la seva personalitat cap a límits molt més amples que els del petit món que el va veure néixer. Dinàmic i lluitador, com era ja de petit pels carrers de Girona, es multiplicava en la seva activitat per remoure i ensorrar tot el que hi havia de negatiu en els motlles arcaics en els quals es movia llavors la investigació històrica i l'ensenyament en general, i va treballar per aixecar altra volta, en circumstàncies difícils, un país i una cultura que les lluites de la Península havien deixat ensorrats (...) Pel seu amor a Girona, per la seva fidelitat a Catalunya, perquè va lluitar contra els motlles encarcerats de la història, perquè va obrir nous camins encara avui fecunds, per tot això i tantes coses que encara resten per escriure, la ciutat de Girona li deu en justícia aquest homenatge que nosaltres avui li demanem». El ministeri, per la seva banda, va signar la resolució del cas bo i afirmant també que es feia «para honrar la memòria del il·lustre historiador y publicista gerundense».

Josep Clara és historiador.

Grup d'alumnes de l'Institut, al començament dels anys quaranta. El professor del centre de la fotografia és mossèn Manuel Fuentes. A la pàgina del costat, els alumnes de 1967 passegen la imatge de Metastasi per celebrar la festa de Sant Tomàs.

BIBLIOGRAFIA

- A los veinticinco años de bachillerato*. Girona, Dalmau Carles, Pla 1946.
- MIRAMBELL i BELLOC, Enric. «Incidència de la Guerra Civil a l'Institut de Segon Ensenyament de Girona», dins *La guerra civil a les comarques gironines (1936-1939)*, Girona, Cercle d'Estudis Històrics i Socials, 1986, pp. 49-69.
- MIRAMBELL i BELLOC, Enric. «Els darrers vint-i-cinc anys de l'Institut al carrer de la Força», dins *L'època franquista*. Girona, Cercle d'Estudis Històrics i Socials, 1989, pp. 163-180.
- PALOL, Miquel. *Girona i jo*. Barcelona, Pòrtic, 1972.
- PASCUAL i CARBÓ, Pompeio. *El professor Don Manuel Cazorro i Ruiz i l'Institut de Girona del seu temps*. Girona, Associació Arqueològica i Col·legi Universitari de Girona, 1976.
- PERICOT, Lluís. «Els meus records d'adolescent, alumne de l'Institut de Segon Ensenyament a la Girona de l'actual segle», *Revista de Girona*, 76 (1976), pp. 121-123.
- PLA, Josep. *Girona. Un llibre de records*. Barcelona, Destino, 1976. La primera edició és del 1952.
- Veinticinco años después*. Bodas de plata de la promoción de bachilleres del Instituto de Girona, 1921-1927. Girona, Dalmau Carles, Pla, 1952.